

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om meddelelse fra Kommissionen til Europa-Parlamentet, Rådet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget — Indgreb på energimarkedet på kort sigt og forbedringer af elmarkedets udformning på længere sigt — vejen frem

(COM(2022) 236 final)

(2023/C 75/27)

Ordfører: **Alena MASTANTUONO**

Anmodning om udtalelse	Kommissionen, 28.6.2022
Retsgrundlag	Artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde
Kompetence	Sektionen for Transport, Energi, Infrastruktur og Informationsfundet
Vedtaget i sektionen	4.10.2022
Vedtaget på plenarforsamlingen	26.10.2022
Plenarforsamling nr.	573
Resultat af afstemningen	
(for/imod/hverken for eller imod)	179/3/1

1. Konklusioner og anbefalinger

1.1. Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg (EØSU) er meget bekymret over udviklingen på energimarkederne og bifalder derfor, at Kommissionen i sin meddelelse overvejer indgreb på energimarkedet på kort sigt og forbedringer af elmarkedets udformning på længere sigt. EØSU fremhæver derfor Kommissionens konklusion om, at »der er [...] en række områder, hvor det er nødvendigt at tilpasse EU's elmarkeds udformning for at tage hensyn til det fremtidige energilandskab og produktionsmiks, nye fremspirende teknologier, den geopolitiske udvikling samt erfaringerne fra den nuværende krise. Disse tilpasninger bør bidrage til at optimere elmarkedets udformning og funktion og gøre det bedre egnet til at fremme en omkostningseffektiv dekarbonisering af elsektoren, sikre overkommelige priser for forbrugerne og øge sektorens evne til at modstå prisudsving.«

1.2. Velfungerende energimarkeder spiller en afgørende rolle i forfølgelsen af alle de grundlæggende mål med et bæredygtigt energisystem, dvs. forsyningsikkerhed, rimelige omkostninger og priser samt klimaneutralitet, og EØSU mener derfor, at det er vigtigt at fremme og bevare de rette betingelser i fremtiden. Eventuelle fremtidige tiltag bør ikke undergrave disse forudsætninger og bør muliggøre klimaindsatsen på mellemlang og lang sigt.

1.3. EØSU påpeger dog samtidig, at den aktuelle energipriskrise har negative konsekvenser for de europæiske husholdninger og virksomheder. Ekstremt høje energipriser forstærker inflationen og skaber økonomisk usikkerhed. EØSU bifalder derfor Kommissionens tilgang med at træffe tiltag, der på kort sigt sikrer de europæiske borgere og virksomheder overkommelige priser og mindskede omkostninger, herunder direkte økonomisk støtte til sårbare forbrugere samt til de SMV'er og energiintensive brancher, der er hårdest ramt. EØSU mener imidlertid, at de midlertidige indgreb som påpeget af Kommissionen bør følges op af en tilpasning af markedets udformning på de områder, hvor det er nødvendigt at tilpasse udformningen af EU's elmarked.

EØSU opfordrer de politiske beslutningstagere til — frem for udelukkende at yde løbende kompensation — at tilskynde og ruste borgerne til og støtte dem i at blive energiproducent-forbrugere og oprette lokale energifællesskaber, hvilket vil gøre dem mere uafhængige af de fælles markedspriser. EØSU opfordrer medlemsstaterne og Kommissionen til gennem specifikke programmer at hjælpe sårbare forbrugere med at blive producent-forbrugere.

1.4. Efter EØSU's opfattelse er det primære problem den høje pris på naturgas, og alle tiltag på både europæisk og nationalt plan bør derfor have til formål at fjerne denne underliggende årsag til de stigende elpriser og at øge produktionen og anvendelsen af ikkefossil energi tilstrækkeligt meget til at dække energifterspørgslen. Udvalget bifalder derfor den indsats på efterspørgselssiden, som Kommissionen foreslog den 14. september 2022, og opfordrer til, at husholdningerne, den offentlige sektor og virksomhederne gør en fælles indsats. En nedbringelse af efterspørgslen er den letteste metode til at håndtere høje regninger på energi og mindske emissionerne. EØSU efterlyser også større investeringer i en hurtigere omstilling til et ikkefossilt og klimaneutralt energisystem.

1.5. EØSU påpeger, at det forud for eventuelle opfølgende foranstaltninger er nødvendigt at gennemføre en tilbundsående debat og konsekvensanalyse. EØSU vil gerne deltage i denne debat. Kommissionen og medlemsstaterne bør se bort fra kortsigtede forslag, der bringer de grundlæggende mål med et bæredygtigt energisystem i fare.

2. Generelle bemærkninger

2.1. Kommissionens meddelelse om indgreb på energimarkedet på kort sigt og forbedringer af elmarkedets udformning på længere sigt bygger på adskillige nyere dokumenter vedrørende den hurtige stigning i energipriserne og de bekymringer omkring energiforsynings sikkerheden, som den russiske invasion af Ukraine har givet anledning til. Den hænger også uløseligt sammen med de initiativer, der vedrører energiomstillingen i retning af klimaneutralitet. EØSU understreger, at meddelelsen skal ses i denne overordnede sammenhæng og henviser til sine tidligere udtalelser om disse emner ⁽¹⁾.

2.2. Velfungerende energimarkeder spiller en afgørende rolle i forfølgelsen af alle de grundlæggende mål med et bæredygtigt energisystem, dvs. forsynings sikkerhed, rimelige omkostninger og priser samt klimaneutralitet. Da alle disse mål i øjeblikket står på spil, bør EU fokusere på de tiltag, der har størst virkning på tværs af alle mål, og tage hensyn til behovene i den europæiske økonomiske og sociale model. EØSU anser det af den grund for vigtigt at vende tilbage til det fundamentale og fokusere på at skabe effektive betingelser for mere integrerede energimarkeder.

2.3. Energimarkederne er i stigende grad indbyrdes forbundne gennem sektorintegration, hvilket bidrager til en omkostningseffektiv dekarbonisering af energisystemet og til at afbøde de stigende prisudsving i dette system. Den aktuelle udformning af markedet har til formål at tilskynde aktørerne til at arbejde hen imod dekarbonisering, hvilket er nødvendigt for at få Europa på rette vej mod klimaneutralitet. På den anden side påvirkes markedet i sin aktuelle udformning, hvor elprisen fastsættes i henhold til rangordningen, i denne tid ekstremt negativt af de enormt høje gaspriser.

2.4. Det indre marked er afgørende for, at EU kan sikre en effektiv tildeling af ressourcer, herunder på energiområdet. Samtidig har de internationale markeder også stor indflydelse på EU's energisystem, navnlig via brændstofmarkederne. Den geopolitiske udvikling har gjort det klart, at EU er nødt til at tilstræbe større strategisk uafhængighed inden for energi og energirelaterede råstoffer. Indfrielse af målet om at mindske EU's afhængighed af upålidelige tredjelande kræver et tættere samarbejde, hvilket tydeliggør medlemsstaternes indbyrdes afhængighed. Selv om det er vigtigt, at EU udnytter sine egne tilgængelige ressourcer og sin egen eksisterende kapacitet fuldt ud, er det ikke realistisk eller hensigtsmæssigt at handle isoleret fra de internationale markeder. I stedet bør det tilstræbes at indgå i et værdifuldt samarbejde med pålidelige partnere.

2.5. Der kan kun skabes velfungerende markeder, hvis grundlaget er på plads: EØSU understreger, at en passende energiinfrastruktur udgør et nødvendigt grundlag for ethvert energisystem og bidrager til energimarkedernes generelle funktion, herunder tilgængelig energi til en overkommelig pris. At fjerne hindringer for energistrømmene er således essentielt for at sikre mere velfungerende markeder. En anden forudsætning for et velfungerende marked er hensigtsmæssige marksedsregler, herunder konkurrenceregler, hvorigennem gennemsigtigheden øges, og der skabes lige konkurrencevilkår, samt at disse styrkes.

2.6. Investeringer i energiinfrastruktur er uundgåelige, hvis energisystemerne og energimarkedet skal kunne udvikle sig og reagere effektivt på de aktuelle tendenser, herunder elektrificering, lokalisering og digitalisering samt øget produktion og anvendelse af vedvarende energi. For at fremme disse investeringer skal de politiske beslutningstagere og kompetente myndigheder fremskynde udstedelsen af tilladelser og de administrative procedurer og sideløbende hermed foretage passende høringer af de relevante aktører. Moderne og fremtidssikrede infrastrukturer skal ud over transmissions- og distributionsforbindelser også omfatte kapacitet til lagring af elektricitet samt de digitale systemer, der er nødvendige for at gøre energisystemerne »intelligente«. Samtidig skal fastlåsningsregler, der resulterer i strandede aktiver, undgås.

⁽¹⁾ EUT C 275 af 18.7.2022, s. 80, EUT C 323 af 26.8.2022, s. 123, EUT C 443 af 22.11.2022, s. 140.

2.7. EØSU mener, at det giver mening at sondre mellem kort- og langsigtede tiltag, når der søges løsninger på og forbedringer af den aktuelle situation. Man må erkende, at mange tiltag, navnlig større investeringer, tager lang tid at omsætte til virkelighed. I forbindelse med visse tiltag er der behov for mere tid, dels for at muliggøre en grundig planlægning og sikre, at tiltagene kan gennemføres og er i tråd med de grundlæggende energimål, dels for at undgå kortsigtede tiltag, der kan vise sig u hensigtsmæssige på længere sigt.

2.8. Behovet for langsigtet tænkning gælder også sikring af energiforsynings sikkerheden og beredskabet i tilfælde af ekstraordinære omstændigheder og forstyrrelser på markederne. Dette understreger den betydning, som udarbejdelsen af prognoser har for at kunne påvise risici og bane vejen for at styrke modstandsdygtigheden og håndtere disse risici, herunder via beredskabsplaner.

2.9. EØSU mener desuden, at visse typer kapacitetsmekanismer potentielt kan garantere større forsynings sikkerhed, navnlig i spidsbelastningssituationer, og samtidig forhindre utilsigtede markedsforvridninger i overensstemmelse med principperne for udformning i forordningen om det indre marked for elektricitet.

2.10. Selv om EØSU opfordrer de politiske beslutningstagere til konstant og konsekvent at overholde alle de grundlæggende mål med et bæredygtigt energisystem, opfordrer udvalget også til, at man fokuserer på de underliggende årsager til problemerne. Uden en sådan tilgang er der stor risiko for, at akutte symptomer afhjælpes med tiltag, der enten er ineffektive, eller som i værste fald modarbejder de grundlæggende mål. I dette tilfælde bør de politiske beslutningstagere klart fastlægge tidsrammen for denne type scenarier, hvor der er tale om en nødsituation.

2.11. EØSU lægger vægt på, at eventuelle tiltag, uanset om de træffes på medlemsstatsplan eller EU-plan, bør være baseret på et solidt videnskabeligt grundlag, velunderbygget dokumentation og grundige konsekvensanalyser. Når det gælder politikker og tiltag, bør der foretages tilbunds gående høringer blandt de relevante aktører, herunder civilsamfundet.

2.12. Alt i alt bør udviklingen af energimarkederne efter krisen i stigende grad ske på grundlag af innovation og konkurrence frem for subsidier og handelshindringer. Det er desuden nødvendigt at erkende, at ethvert indgreb, der foretages i en hvilken som helst del af EU's energimarked, kan have konsekvenser for resten af markedet. Derfor bør tiltag i medlemsstaterne være tilstrækkeligt målrettede og midlertidige med mindst mulig forvridende indvirkning på EU-markedet.

3. Særlige bemærkninger

3.1. Eventuelle indgreb på energimarkederne bør vurderes i lyset af de grundlæggende mål for at sikre, at de ikke underminerer det indre markeds integritet og de lige konkurrencevilkår eller skaber usikkerhed til skade for investeringsklimaet. De må heller ikke bringe dekarboniseringen i fare eller true indsatsen for at sikre energieffektivitet.

3.2. Dette er et strengt krav, da ethvert indgreb på energimarkedet kan få negative konsekvenser. Det vil i mange tilfælde dreje sig om forvridning af markedet, skattemæssige omkostninger, forsyningsafbrydelser eller en negativ indvirkning på investeringer eller på forbrugernes adfærd. EØSU understreger derfor, at ethvert indgreb skal ske på grundlag af en nøje analyse af dets økonomiske, sociale og miljømæssige konsekvenser.

3.3. EØSU mener, at det som en nødforanstaltning i en krisesituation uden tvivl vil være den mest realistiske løsning at yde direkte økonomisk støtte til de hårdest ramte for at mildne konsekvenserne af de stigende energipriser. Eventuelle støtteforanstaltninger til afbødning af krisen bør dog være midlertidige og målrettet dem, der er hårdest ramt, uanset om det drejer sig om borgere, SMV'er eller energiintensive industrier.

3.4. EØSU opfordrer de politiske beslutningstagere til — frem for udelukkende at yde løbende kompensation — at tilskynde og ruste borgerne til og støtte dem i at blive energiproducent-forbrugere og oprette lokale energifællesskaber, hvilket vil gøre dem mere uafhængige af de fælles markedspriser. Der bør også gøres mere for at vejlede og støtte borgere og mindre virksomheder i at opnå større energibesparelser og energieffektivitet og i at tilpasse sig en svingende produktion via en fleksibel efterspørgsel. Ifølge EØSU's indgående analyser har især sårbare forbrugere, der rammes hårdest af høje energipriser, de ringeste chancer og i mange tilfælde slet ingen chance for at blive producent-forbrugere. Både Kommissionen og medlemsstaterne bør på nationalt, regionalt og lokalt plan iværksætte programmer til at hjælpe disse forbrugere med at overvinde de forskellige hindringer, de møder (f.eks. oplysnings- og aktiveringskampagner, økonomiske ressourcer, adgang til kapital, adgang til jord- og tagarealer til opsætning af sol- og vindenergianlæg osv.).

3.5. I sin tidligere udtalelse ⁽²⁾ erklærede EØSU sig enig i konklusionerne i ACER's seneste rapport ⁽³⁾, for så vidt at elmarkedet i krisetider har vist sig at være velfungerende med hensyn til at undgå begrænsninger eller endda afbrydelser af elforsyningen i visse områder. Det fremgår også af ACER's vurdering, at prisudsvingene ville have været meget større i et hvilket som helst land, der havde handlet alene. Udvalget er imidlertid klar over, at gaspriserne presser energipriserne op, sådan som markedet er udformet på nuværende tidspunkt, hvor prisen fastsættes i henhold til rangordningen. EØSU henviser til EU's fælles værdier med hensyn til tjenesteydelser af almen økonomisk interesse, jf. artikel 14 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF), som fastsat i protokol nr. 26 om tjenesteydelser af almen interesse, der er knyttet som bilag til traktaten om Den Europæiske Union (TEU) ⁽⁴⁾.

3.6. Mere generelt bør det også anerkendes, at man i de seneste årtier er nået langt med at integrere EU's energimarkeder. Det har medført betragtelige fordele i form af tilgængelig og prisoverkommelig energi, hvilket ofte tages for givet. Uden samarbejdet på og integrationen af markederne ville omkostningerne ved at sikre energiforsyningen og skabe et grønnere energisystem have været langt højere.

3.7. Denne positive udvikling i integrationen af energimarkedet bør videreføres. Interessen i og fordelene ved at forbinde elmarkederne på tværs af de nationale grænser bliver stadig mere fremtrædende, i takt med at vedvarende energi bliver mere udbredt. De øgede forbindelser inden for de enkelte lande og på tværs af grænserne bidrager til forsyningssikkerheden, men også til prisudligning. På kort sigt kan det være en ulempe for dem, der nyder godt af priser i den lave ende af spektret, men på længere sigt er det med til at sænke og stabilisere priserne.

3.8. Ifølge ACER's vurdering er det værd at bevare den nuværende udformning af markedet. EØSU er imidlertid enig med Kommissionen i, at der er områder, hvor det er nødvendigt at tilpasse udformningen af EU's elmarked for at kunne indfri EU's dekarboniseringsmål til lavere omkostninger samt garantere forsyningssikkerheden, navnlig som følge af den øgede produktion og anvendelse af vedvarende energi, og sikre stabile og overkommelige priser.

3.9. EØSU foreslår, at det f.eks. undersøges, om den eksisterende udformning af markedet, herunder dets lovgivningsmæssige rammer, skaber et tilstrækkelig stærkt incitament til at investere i fleksibilitetsløsninger (såsom lagring, belastningsomfordeling og grøn brint). Uden at ændre udbudsproceduren, hvilket ville indebære betydelige risici, er der mange muligheder for at tilskynde til systemvenlige teknologier, herunder en netgebyrordning med belønning af elproduktion og -forbrug, der er nøje afstemt efter belastningen.

3.10. EØSU mener desuden, at der er behov for straks at indlede den politiske debat om, hvordan man med en fremtidig markedsudformning kan sikre investeringer i og refinansiering af kapaciteten inden for vedvarende energi længere ude i fremtiden, når det vil være normen at kunne dække hele elektricitetsbehovet med vedvarende energi og at have en markedspris på nul eller endda en negativ markedspris.

3.11. I debatten om høje elpriser er det blevet meget klart tilkendegivet, at der er behov for at erstatte de nuværende marginalpriser med en anden type system, da gas ofte svarer til marginalprisen og dermed er bestemmende for elprisen som helhed. I den forbindelse henviser udvalget til den erklæring af 8. september 2022, hvor EØSU's formand og formanden for EØSU's TEN-sektion udtaler, at EØSU opfordrer til fælles handling for at sikre stabiliteten af elpriserne og med henblik på en omgående reform af energimarkedet og samtidig efterlyser hurtigere fuldførelse af det indre marked og forbedringer af infrastrukturen.

3.12. Prisstigningerne er grundlæggende forårsaget af uventede eksterne faktorer såsom krigen, der sammen med rangordningen har presset elmarkedspriserne op på deres rekordhøje niveau. Eftersom den underliggende årsag til de aktuelle høje energipriser er gas, vil den ideelle løsning på problemet være at minimere brugen af gas og øge produktionen og brugen af ikkefossil energi i et omfang, der dækker energiefterspørgslen.

3.13. Fossil energi påvirker også elpriserne via emissionskvoterne. Selv om kvoteprisen er steget væsentligt, har den i forhold til gaspriserne dog kun begrænset indvirkning. Derudover udgøres en høj andel af elprisen for forbrugerne fortsat af diverse afgifter.

⁽²⁾ EUT C 443 af 22.11.2022, s. 140.

⁽³⁾ ACER's endelige vurdering af udformningen af engrosmarkedet for elektricitet i EU.

⁽⁴⁾ EUT C 275 af 18.7.2022, s. 80.

3.14. Der bør skelnes mellem prishok, der er forårsaget af usædvanlige omstændigheder såsom krig, og mere regelmæssige prisudsving. Udsving afhænger af mange faktorer knyttet til udbuddet af og efterspørgslen på energi. Som følge af den store stigning i produktionen af variabel vedvarende elektricitet vil der sandsynligvis opstå endnu flere prisudsving i elsystemet. Markedet skal derfor sende passende prissignaler med henblik på at imødekomme behovet for fleksibilitet.

3.15. EØSU understreger, at prislofter eller andre indgreb på engrosmarkederne for energi ofte er nødvendige på det aktuelt overbelastede energimarked, men kan påvirke forsyningssikkerheden, investeringsklimaet og energibesparelserne. EØSU er dermed klar over, at markedsbaserede prissignaler er nødvendige for at fremme investeringer i energiproduktion, og at prisen også er et incitament til energibesparelse og energieffektivitet. Der er imidlertid behov for midlertidig målrettet kompensation til de husholdninger eller virksomheder, der rammes hårdest af energipriserne, for at mildne konsekvenserne af de kraftigt stigende energipriser.

3.16. EØSU bifalder forslaget om at se på en mulig revision af REMIT-rammen med henblik på at mindske risikoen for markedsmissbrug ved at gøre markederne mere gennemsigtige og forbedre kvaliteten af markedsdata. For at undgå negative konsekvenser for virksomheder, husholdninger og samfundet efterlyser EØSU også foranstaltninger, der kan afbøde en forvridende indvirkning på fastsættelsen af gaspriser som følge af risikoen for markedsmissbrug og markedsspekulation.

3.17. EØSU henleder opmærksomheden på, at det er nødvendigt at revidere de nationale klima- og energiplaner i lyset af de ændrede omstændigheder for at sikre en koordineret indsats, når det gælder om at dække elektricitetsbehovet på længere sigt.

Bruxelles, den 26. oktober 2022.

Christa SCHWENG
Formand
for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg
